

LIETUVISZKASIS

BAŁSAS.

METAS PIRMAS. Tas laikraštis yra turtu LIETUWOS MYLETOJU. REDYTOJAS JONAS SZLUPAS. NAUJAS JORKAS, 26 d. Spalu mėn. 1885 m. No 10.
„LIETUVISZKASIS BAŁSAS“ ISZEJNA NAUJAME JORKE PAGAL ISZGALE. KASZTUOJA ANT METU 2 DORIELU, O AUROPOJE 2½ DOR. ATSKIRAS NUMERIS 8 CENTAJ.
UZ COLI APGARSINIMU ANT METU 10 DORIELU, O WIENA SYKI GARSINANT 20 CENTU UZ KOZNA EJLUKE. ADRESAS REDYSTES: JONAS SZLUPAS, 43 SPRING STREET, NEW YORK.
ENTERED AT THE POST OFFICE AT NEW YORK AS SECOND CLASS MATTER.

KO MUMS REJKIA.

Raszlas isz Warszawos p. Szerno.

[Tęsa.]

Statistika Rusijos rodo, kad Suwałku rėdyboje yra žiamės po daržais ir sodais 2749 margiu; trissyk tiek jos yra Kauno rėdyboje ir lietuwiszkose dalyse Wilniaus ir Gradno rėdybu, tai yra drauge turime sodnu ir daržų iszsiplikusiu ant 10 tukstancziu su wirszumi margiu. Wienok ar galime pasigirti waiseis sodninės ukės? Dwarai teisybė turi ir obuolus ir gruszes, slywus ir wysznes geresniu menciū, gabena sau pagerintus sprausnius [cziepus] no sodnininku Warszawos, Rygos ar Karalauzciaus, nės musu mėstuose, kaip Wilniuje, ir sodnininku labai menkai turime; o sodnuose ukininku randame tiktai rugszczius obuolus, spranges dules, laukines wysznes ir laukinius slywus, o dar ir tuos musu sodnu waisius nenunokusius waikai ir piemens be jokios naudos nudaužo. Musu tėwai uždėdami sodnus iwedė ten waisingus medžius tokius, kokius miszkuose rasti galėjo, o ju waikams nors prigulėjo juos pagerinti arba iszrinkus geresnius menciūs tarp sawias juos pflatinti; netiktai jie to ne padarė, bet po iszdalyjimui kaimu i kolonijas iszskirto sodnus ju tėwu irengtus, o gardu nėra ant sodnu paskirtu naujoje sodyboje ant kolonijos, kaip macziau daugel wietose, arba juos tuszczei, benaudingai laiko ir werszius gano, arba užsėja linais. Sodnininkystė pagal iszrokawima praktiku sodnininku duoda per metus 15 procentu sawo wertes, kuomet laukdarbystė arba sėjimas wienu tiktai rugiu, awižu, kwiecziu ir tt. duoda tik 8 procentus, o daugiau 10. Rodydamas didesne nauda isz sodno ne kaip isz lauko nesakau, kad mums reikia laukus i sodnus apwersti, nės tada norint turētumėme obuolus, gruszes, slywus ir kitokius waisius ir wuogas, bet neturētumėme duonos, mėsos, pienu ir swiesto, o tu daugiau ir karszcziaus reikia ne kaip obuolu. Sakau tiktai, kad mums nei wienos dalies ukės, nėko, kas tiktais ekonomiszka gali pakelti, užmirszi arba pudymu laikyti newalė, nės ir taip waldžios siaurina musu uždarbi ir galėjima sawia maitinti. Ziurėdami po musu mėsotelus teisybė matome obuolus ir gruszes, ale tai waisius sodnu dwaru o ne ukininku. Isz daržų 800 margiu priemieszczio Warszawos Wolės už kopustus, agurkus, pastarnokus ir tt. isztraukia per metus ju augintojei 360 tukstancziu rublu, o isz inspektu ant 80 tukstancziu rublu, tai yra apie 550 rublu, nesakant nėko jau apie sodnus to priemieszczio. Wienu tik sėklu isz Erfurto, Nizzos, Bruksellės kas meta ing Warszawa gabena už pora szimtu tukstancziu rublu. Per eituose metuose igabeno už 450 tukstancziu rublu, pirma budawo daugiau. Po irengimui sodnininku draugystės ir uždėjimui sodnininku mokslawietės, kurios direktoriumi yra lietuwis Aleksandrawyczius ir kurioje žinoma lietuwiu mokintiniu nerandame, pradėjus auginti sėklas ant wietos, iwezimas to waworo susimazino. Nauda už wienus tiktai žolynus siuncziamusi swia swėta netik Auropoje, sodnininkai Nizzos milijonais franku kasmet rokuoja; tokia jau naudą traukia už Pijonkas sodnininkai Parmos. Už cibulus tulpiu ir yacintu siuncziamus i wisas Auropos walstijas, i Amerika ir Australija, sodnininkai Haarlemo iszrenka 12 milijonu florenū. Kas pas mus nepažysta ant jomarku pawasari burloka pardawinėjanti sėklas, wadinama Kurszu, szaukiant: gruczki, broki, pastarnoki!, nors mės patys galētumėme augindami daržuose turėti netik dėl sawias, bet ir dėl kitu reikalingas daržų waisiu sėklas, nės mės daugiau ir žiamės

turime ne kaip tie, kurie milijonus isz sodnu iszrenka. Kokiam kraszte swėto nepažysta: slywus isz Wingrijos, obuolus Tyrolo, granatus czeku, obuolinius konserwus isz Bordeaux ar isz Amerikos, obuolini wyna Normandijos? Nepažysta tai jeigu tik laukinės tautos. Nauda už ta pardawini auginsojams milijonais rokuojasi. Mažarusei no Bialocerkwės turi garbinti warda Branickio: jisai duodamas kožnam ukininkui priedaigsnis (cziepus) geros weislės ir mokindamas juos auginti sodno medžius, priwersdamas laike baudiawos iweisti prie kožnos ukės sodna, dwigubai pakėlė ju turtus. Obuolei ukininku Bialocerkwės gali lygintiesi su tyroliszkais ar amerikiszkais, o wysznės su wysznėmis isz Prancuzijos arba Czeku. Warszawoje yra magazinas sodnininku Bialocerkwės, wisada pilnas perkancziu, nės waisius yra daug pigesnis už igabentus isz swetimu szalu, o ne nėkesnis. Taipogi mėszczionys mėszo Kazimierz kasmet isz sawo sodnu atwezai Warszawa obuolu už 100 tukstancziu su wirszumi rublu, dalis ju eina tolaus iring Prusus. Tokiu wienok wietu ir lenkuose nedaug yra, nės ir lenkai ukininkai nelabai sawo pacziu nauda supranta, dėlto ir waisei swetimu szalu yra pigesni beweik už waisiua musu sodnu. Limonai ar apelsinai igabenti isz Sicilijos, Joniniu salu Mažosios Azyjos arba Alžyrijos pigesni yra už musu obuolus ar gruszes (pereita ziema limonai ir apelsinai buwo no 2¾-3 kap., kuomet obuolei tokio jau didumo kasztawo 4.5 ir 6 kap.). Kodėl tai? dėlto kad mės nelabai žiurime i sawo sodnus, nedirbame dėl pakėlimo gerumo weislės medžių, laikome taip kaip Diewas sutwėrė, jam ir auginima palikdami. Warszawos pomologiszkas sodnas duoda kasmet mokslawietėms pò keleta priedaigsniu (czėpu) medžių be užmokiesnio, wienok, kaip sako direktorius sodno, nebuwo paweikslo, kaip atmena, idant lietuwiszka mokslawietė (Suwałku rėdybos) butu reikalawusi priedaigsniu, nors czionai reikia tik weislės, nės laukini medži kdžoje girioje rastu, ant kurio gera weisle pridaginti galėtu. Sodnininkai Warszawos per žiema ant lentu sodina bulwes, isz kuriu jau widuryje Kowo trijauna waisiu labai brangei parduodama. Teisybė kad ta dalis sodnininkystės daug reikalauja triuso ir galima yra netoli no didelė mėszo, kuriuose nors brangei, bet perka wisokias naujėnas. Kowo pabaigoje arba pradžioje balandžio už goretziu szwėziū bulwiu mokasi Warszawoje po 1 rub. 50 kap., tai gi už karti 45 rub. Trezia beweik dalis Paryžiaus yra subudawota ant uolu senowės kastiniu akmenū. Iszmintingi prancuzai nelaiko tu uolu be naudos, bet sodnininkai mėszo augina ten pielowagrybius [szampionus], isz kuriu surenka per metus su wirszumi 10 milijonu franku Kynuose iszpuola ant wienos ketwirtainiszkos mylės po 7-10 tukstancziu gywentuju (pas mus tiktai 2000), dėlto ir gywentojei tos walstijos neturėdami tiek žiamės kaip kitur dėl iszmatinimo sawias reikalauja sunaudoti mažiausią wietele. Kur paziurėsimė, ten matome sodnus ir daržus: ant upiu ir ažeru yra uždėti ant pintiniu wėla plaukianti sodnai ir daržai, taipogi ant stogu. Plikos uolės ir akmenis yra užwezti žiamė ir apsėti naudingomis sėklomis. Tokia tai darbszczia ir stipria tauta Rusija tarinasi „ciwilizuoti“ sawotiszka, norint jai paczei no Kynu reikėtu pasimokinti pasielgimo ir darbo. Norint Rusija ir pergaltė juos karėje, wienok sawo „ciwilizacijos iwesti negalės, nės pati pasiliktu sumuszta darbais ir pasielgimu Kynu; ir szendien Rusija sawo namie negali pergaltė žiupsnio žydu dėl tos paczius priezastes, nors žyda ir deszimtoje dalyje taip elgtiesi kaip Kynai ne moka, nors Kynus laiko už laukine tauta.

Senowės musu miszkas yra sumažintas, iszkirstas, ir wis daugiau kertamas, neužižo prie musu ukawimo netik neduos mums pardawinio dėl iszwezimo, bet patiems neuž-

teks. Wietose miszku atsiwers smiltynai su lekianczia pėska, be jokios naudos taip ju waldytojams kaip ir musu tėwynei. Prusai, nors ju rytiniuose skrycziuose yra daugumas giriu, wienok netik sawo miszku nepustyja, kaip wakarinėse szalyse Lietuwas, ir neiszkerta, ale ant tuszcziu smiltynu sėja miszkus ten, kur ju nebuwo. Pas mus tokiu smiltyniu užsėtu puszimis nedaug rastum, nės miszkus tiktai Diewas augina, o musu ukininkai juos iszkerta, tankei wagyste. Netoli Naumėsyczio yra užsėti teisybė nenaudingi smiltynai gire, kuria jau po kėlu metu bus galima kirsti, bet užsėjo ja ponas Poražnin, ne musu wiengentis, bet wokietis Lengnick. Lietuwei ukininkai teisybė beweik neturi sawo giriu, nors man yra žinomos wietos, kur iszkirto jas, o turi daugel smiltyniu, kurios prie mažiausio wėjo pėscomis užnesza apielinkinius laukus. Kodėl neužsėta smileziū puszimis, beržais ir kitokeis medžeis mėgstanchezis pieskine žiamė, isz ko žinoma nors ne sėtojei, tai bent ju ipėdinei didėle sau nauda turėtu: pėskos neužnesziotu lauku, turėtu medu wis brangyn szendien einanti, giriose atsirastu grybai (kitur, Prancuzijoje pradėda juos auginti), taip brangei mėsstuose perkami, ir wuogos. Pol'is sawo „Giesmėje apie žiamė“ parodo lietuwius turtingais žuwimis, grybais, nors žuwiu netik dėl maitinimo kita, bet ir dėl sawo reikalū jau neturime; grybu wėl ne per daug. Traku pawietis kaip žuwis taip ir grybus siunczia i Lietuwas pilis, taipogi ir i gila ja Rusija, i Petropile ir Makswa. Wuogas perka Warszawos kondytorei, bet daugel ju persiuntime prapuola. Isz wuogu Kijawoje daro naliwkas, kitaip warenijomis wadinamas, ir likierius iszsiplatinusius netik wisoj Rusijoje nog Kameczatkos iki Warszawai ir no Arkangelsko iki Lerakui, bet ir už rubežiaus Rusijos. Taip darydami lietuwei ir sau galėtu keleta deszimcziu tukstancziu rublu isz szio dalyko iszlaikyti. Ka wienok yra galima daryti, kad tai wis pas mus kitaip einasi. Medis eina wis brangyn, nės apie pakėlima giriu nės nemislyja; laimingi senu czėsu aržuolai neužiogu pasilikti tiktai atminime seniuku; apie auginima naudingos weislės medžių swetimu szalu nėra ka ir pasakyti. Girė no senu laiku tai draugas lietuwiu: i gire bėgo, kada tutorius, gūdas ar kryžokas juos užpuolė; joje slėpėsi nog pawėtrės ir kitu ligu, nerokuojant jau to, kad girė newiena ir maitino uogomis, grybais, medumi barcziu, mėsą žwėriu ir paukszcziu. Girė ramina szirdi lietuwio giesmėmis sawo paukszcziu ir gražumu žolynu. Girė taipogi yra apgynėja lauku lietuwio. Kur paziurėsimė, atrasime, jog ten, kur yra daug giriu, twanai ir sausmezczei neyra žinomi, osu sumažinimu tu apgynėju, pawasario ar lytu czėse, wanduo nėkuomi neužlaikomas iszsilieja ant piewu ir dirwu naikindamas szimtus kaimu ir mėszo. Twanai Wyslos pereituose metuose padarė blėdies pagal Wysla kaimams ir mėsztams 25 milijonus rublu. Twanas Dunojaus isznaikino Szegedina, mėsza didesni už Wilniu; taipogi beweik kasmet girdime apie twanus Tiberio, Reino, Po ir kitu upiu, apie kuriuos emėme girdėti tiktai po iszkirtimo tuose krasztuose giriu. Girė turėdama wisada szeszėli užlaiko garus, per ka ir gina no sausmezcziu. Girė yra gydytoja daug ligu, kurias mokslas mediku ir waistas gydyklynės [aptėkos] iszgydyti negali. Džiawos ligos [phtisis] nezinomos yra giriose; taipogi kolėra aplenkia tyra ora giriu ir kaimu. Wienok nors tiek gero atnesza mums miszkas, ka mės darome dėl jo pakėlimo? Teisybė lietuwei ukininkai nors per sawo kalte neturi, jos yra waldžioje pono, wienok ir ta waldžia daugel wietose yra dalinama per serwitutus su ukininkais; ponas ir turi sawo gire ir jos neturi, o už tai ir mislyti nenori apie josios pakėlima. Irengtojei serwituto nemislyjo apie užlaikyma giriu, bet jeis tiktai norėjo koroti poną. Mums rodosi, kad

reikėtu paduoti tikrai ranka ponui dėl pakėlimo ir auginimo giriu, nės norint ji priguli ponui, wienok mės ir isz jos nauda sau traukiamė. Be giriu kuomi mės žiema pecziu kurtumėme? kuomi walgi sau wirtumėme? — anglimis? be kelu atwežimas ju butu brangus, o sawo kasyklu neturime arba apie jas nėko nežinome, gal yra kur gilei žiamėse, ale turtai jos mums nežinomi. Isz ko statytumėme sau trobas? Giriu paukszczei ir žwėrys newiena maitina; arba czuibėji mu paukszczei ramina, jei ta giesme paukszcziu lietuwei su prasti gali: o wienok musu wiengenczei ir ta dalyka pustya žiurėdami tiktai kožnas ant sawo szios gadynės naudos. Zwėris ir paukszczius musza, idant už mėsa isztraukti mėslelyje keleta auksinu, nežiurėdami ant laiko, nors tai butu rujos arba perėjimo. Tokiu budu užmuszias paukszti arba žwėri užmusza tuos, kokie butu užgimia, užmuszdamas wiena deszimti naikina. Waikai ir piemens musu nemokinami tėwu iszplėszia lizdus su kiausziweis ar su mažais paukszcziukais. Pagiriuose man pacziam piemens siulė laksztin. galas po 5 kapeikas už kožna. Tokiu budu netolimas yra czėsas, kada pas mus nebūs nei žwėriu nei paukszcziu. Kitar žmonės žwėris ir paukszczius nenaikina, bet užlaikyti geidžia, arba jei to nėra, galime prisakyti. Wisi musu naminei paukszczei ir žwėrys isz laukiniu paeina, ale ne mės juot prisawinome, tiktai iwestus kitu pasisawinome. Kiek jau weislu žwėriu musu laukiniu szendien isznaikinta? Parodysiu tiktai ant wieno bebraus [castor] daug naudos duodancio; jisai Lietuwoje, nors dar pradžioje szio amžiaus wisur buwo randamas, szendien wienok nėkur jau nėra. Keli dvarai Minsko rėdyboje pradėjo juos tyczia auginti sawo pruduose, nės bebrus duoda didele nauda augintojams: už skura didelo užaugusio bebraus yra mokama po 30 rublu o prieg tam jis duoda branginamas gydyklas (castoreum); o dėl weisles ant wietos jau rasti negalėjo, tiktai turėjo weilinius bebrus isz Amerikos parsigabenti. Anglijoje prowos Alfredo dėl užlaikymo medžiū ir paukszcziu sunkios buwo: už kožna tyczia nulaūžta medi arba iszplėszta lizda, taipogi ir už nors menkiause wagyste myriu korojo. Dėlto matome tenai kelus waisingais medžeis sodintus, wienok nėks ju nelaužo ir waisiu be reikalo nepustyja, bet einantis kelewis gali nusiskynias walgyti. Nors szendien jau laikai kitokie ir gadyne Alfredo Didžiojo 10 amžiu skiria, wienok tokios tiesos butu reikalingos musu wiengencziams dėl sulaikymo ju wandaliszku darbu, neszancziu skriausni turtams wisos tautos; bet teisybė ir ant kelo žengimo ing prieszaki Anglija mus jau keleis amžeis pralenkė.

Elkiame gi tolaus. Ariamos žiamės Lietuwoje iszpuoła 39 procentai, taip kad 61 procentas jos yra po piwowomis. gioromis, bakomis ir nenaudingais smiltynais. Lenkuose ariamos žiamės yra 47 procentai. Per deszimtmeti no 1870 iki 1880 m. Lietuwoje (Kauno, Wilniaus, Gradno ir Suwalku rėdybose) buwo pasėta czetwercziu kwiecziu 241.300, rugiu 1.355.300, awižu 908.200, miežiū 408.100, griku 171.200 bulwiu 1.510.000. Isz tu pasėtu jawu per ta deszimtmet; surinkta czetwercziu kwiecziu 14.176.000, rugiu 4.952.500, awižu 3.634.900, miežiū 1.452.200, griku 479.500, bulwiu 10.127.000. Tu jawu netik užtenka musu pacziū reikalams, bet ju pusėtina dalis, labiausei rugiu, gali buti parduota duonos reikalaujanczioms tautoms. Isz surinktu isz wiso swėto krasztu grudu komisija bandymo Londone pereituose metuose nekuriuos grudus negrynus parodė esant grudus Lietuwos jawu, norint czionai jie nebuwo pigesni už grynus ir geros weislės grudus Suwienotu Walstiju sziaurinės Amerikos, Kenedos, rytiniu Indiju, Aigipto ir Australijos. Užweszėjimas widutinuose metuose duoda Lietuwoje 5 - 7 grudu, nors žinoma prie geresnio augini no ir apdirbimo žiamės galėtu buti daug didesnis, Amerikoje 10 - 20 grudu, o jau Indijose kwiecei ateina i 50 grudu. Geruose metuose Aigipte priauga 75 - 100 grudu. Mokeszczei no žiamės Lietuwoje yra 15 procentu no metinės naudos, Prancuzijoje 9 o Prusuose dar mažiaus. Apie Amerika nėra ka ir sznekėti; tek skarbas waišijos kasmet mažindamas sawo skołas, nežino ka su pasilikuseis piningais kasose daryti ir mokeszczius kožna meta mažina. Neužiłgo dėl walstijos reikalu užteks mokeszcziu no wienu munitu, mokeszcziu už iwestus pirkinius. Kas isz lietuwiu neatmena mokeszcziu ne per daug tolimos praeituwės priesz 1863 m.? Ten, kur priesz ta gadyne mokėjo 10 rublu czyžios ir dwi dienas baudžiauos per nedėle wasaros lauko darbu czėse, szendien tenai žiamės mokeszczei priėjo 150 rublu; surokawus pirmesnius mokeszczius ir darbo dienas iszpułs, kad szendien mokeszczei 10syk didesni, nerokuojant to, kad drauge su žiamineis mokeszczeis ir kiti prietaikimui pasikela, o ir nauji yra iszmislyjami. Rusu waldžia dawė musu ukininkams swetima (ne sawo, o tik ponu] žiame, wienok sau liepia brangei, ne pagal werte geradarystės užmokėti. Amerikoje teisybė dirbancziuos rankos buwo brangesnios, nors dabar ir ten darbas pigyn eina, bet amerikoniai dėl lauko darbu nei deszimtos dalies tiek ranku nereikalauia kaip pas mus. Tenai aria, akėja, sėja, pjauja ir kula tuojau po nupjowimui ant lauko nusamdytos dėl reikalingo laiko garinės maszinos, žmogus gi turi tiktai maszinas daboti; sziaudus tuojau ant lauko degina, nereikalauja klojimu ir daržiniu. Jauna dar žiamė Amerikos ne reikalauja mėszo. Nors ateiti ir ten turi czėσαι, kada taip

ukauti negalės, ir sziaudus taip jau turės czėdyti, kaip ir wietose senos kulturos žiamės; ale kolek tie czėσαι ateis, piguma sawo iszdarbystos musu jawus atstums i gala eilės, Nors tokia rodosi ateitė musu laukdarbystos, wienok musu ukininkai to nemato ir nežino; dėlto ir sėja wiena ir ta paczia weisle, kokia ju tėwu tėwai sėjo, mažai naudos duodanczia. Rugei musu atnesza geruose metuose 7 grudus, o weislė Champagne pasėta duotu dusyk tiek netik grudu, bet ir sziaudu, nės auga augsztesni kaip sieksnis. Teisybė kup czei parduoda we'slinius mencius jawu baisei brangei, po 30 rublu karti. Wienam ukininkui pirkti už tokia prekia butu per brangu, bet wisam walseziui tas brangumas nebutu per brangu. Isz karezio kiek tai sawu susirinktu, o jau sawu pasėta wiena meta nors mergu žolynu darželyje duotu gorcziu, o isz gorcziaus jau wėl kita meta pasidarytu apie puskarti. Du keleiwei parnesė weisle szilkiniau wabału ir sėklas morwu skylėse iszgrėdtose ju lazdose; szendien bet ta weislė jau wisoje Auropoje yra pažystama. Sėklas morwu jau mirusysis klebonas Sintauta dawė ukininkams ir pasėtos augalietuwiu daržuose, nors waldytojei daržu nežino, kokia nauda yra galima gauti isz morwu. Teisybė auginimas szilkiniau wabału daug reikalauja triuso ir mokslo ir papratimo, ir musu klimatas dėl ukininku pritinkantis, wis gi yra galima girti gera norakuningo Sintautos. Kitose szalyse walstija laiko mėginimo arba akklimatizacijos ukes, kur mokslininkai augina naudingas weisles jawu ir gywuolu, palygina naudingiausias, ir kokios dėl klimatu ir menciu žiamės rodosi geriausios, tas aplinkiniams gywentojams dėl weislės duoda mokindami drauge ju auginimo. Mums kaip lietuwiams neužnencziams žinoma kad tokiu ukiu wyresnybė neuždės, reiktu apie jas patiems pasirupinti, o waldžios uždėtu jas jeigu tik tada, kada musu rankose tik deszimta dalis žiamės rastuosi, o dewynios deszimtdalės in nagus jos užstojamu waldonu wiengencziu pereitu. Didžiausia nauda szioje gadynėje lietuwiams duoda linai. Metinė iszdarbysta linu Rusijoje isznesza: walaknu 20 milijonu pudu ir 6 milijonus czetwercziu sėmenu; ketwirta dalis isz to iszpuoła ant Lietuwos. O ir czionai nors lietuwei imdamiesi prie tos dalies auginimo su mokslu galėtu trigubai sau nauda pakelti ar tai sėdami geriause weisle ar gi wėl apdirbimu walaknu. Szendien dalis lietuwiszku linu perkamu i Prusus po apdirbimu ten gryžta atgal i dirbtuwas Rusijos. Lininiu audimu dirbtuwė Zyrardawo (netoli Warszawos) perka daug lietuwiszku linu apdirbtu Prusuose. Ne sakant apie užrubežines wietas ir pacziū Rusijoje linai yra naudingiaus auginami. Gana yra pažiūrėti ir sulyinti audėkla Jarosławos arba Pinlandijos su darbu lietuwaicziū, idant kožnas tai pajustu. Ploniausios drobės Szlezijos, Ulandijos, Airijos, ploniausi batistai Prancuzijos yra isz linu audžiami, taipogi brangiansi Bruksellės ir Wenecijos mežginėi ir skotertės, Kitar ir dilgėles augina, isz kuriu walaknu taip brangius kaip ir szilkinėi audėklus audžia. Macziau padaryta Zyrardinės dirbtuwės skoterte su paweikslu nuskribusio cėsoriusa Aleksandro isz dilgėlu austa, kurios wertė buwo 2500 rublu. O pas mus dilgėlynai patworiuose be naudos auga. Apie auginima linu dėl mokancziū rusiszka yra gerai ir suprantamai apdirbtu kninga Karalewo: yra ju geru wokiszkoje, prancuziszkoje ir angliszkoje raszlawoje; man rodosi kad reikėtu geriausia iszrinkus iszguldyti in lietuwiszka kalba, iszduoti galėtu draugystė Byrutės. Tas daigtas butu ne be naudos. - Žiurėdami i laukus musu kaimu, kaip tai daugel randame tenai wietu be jokios naudos esancziū, pelkiu, smiltyniu, pėskyniu, nors ir už jas mokeszczei imami yra. Nenaudingos jos yra tik pas mus. Kam nežinomi buwo 10 metu atgal smiltynai ir lekianczioji pėska Brandeburgijos iki pacziam Berlyniui? szendien nėks tu smiltynu nepažysta, didele jie nauda milijonais markiū rokuojama kasmet ukininkams atnesza. Kur pirma sausa buwo pėska, szendien yra eilės cukriniu buroku; kur pirma pustynė be kaimu buwo, szendien yra didelės cukrinės dirbtuwės i mēstelus paneszancziuos. Mės nei cukriniu dirbtuwiu neturime nei cukrini buroku nosodiname, nors jie augintojams didele nauda atnesza. 9 lenku rėdybose, atskyrus Suwalku, kuri cukriniu buroku nesodina, surenka 2.154.950 birkawu [1 birkawas turi 10 pudu]. — Sala Malta buwo nuoga uoła, bet dirbancziuos rankos apwezė ja geru juodžiamiu isz Sicilijos, nors Sicilija no Maltos tolaus guli ne kaip Kaunas no Klaipeđos, ir ten, kur pirma akmuo tik buwo, kur nėks neauga, szendien kwiecei linguoja ir pui. kus sodnai ir daržai. Kur pirma isz waisiaus sałos nei ban delės duonos iszkepti nebuwo galima, szendien per iszminti ir darba gywentuju ji maitina tiek žmoniu, koks yra skaitlus Prusu lietuwiu. Eidami tolaus rasime Ulandijoje, kurios nebutu be darbu jos gywentuju; suardykiame damus ir kamszas, o tuojaus tenai, kur turtinngiaus mēstai, dailaus; sodnai ir laukai linais, bulwėmis ir kwieceis apsėti, oluos sau walnai juriu wilnys, wisa bewaik žiamė Ulandijos per darba jurėms iszplėszta, czion iszmintis žmogaus pargalėjo baisia wandenu galybe. Marios yra nustumtos, azerai iszdžiowinti, kuriu wietoje dirwos ir piewos, kur ganosi pingiausios karwės, apie kokias lietuwei neturi nei supratimo, kaip tai daug pelno ukininkams gali duoti. Ta naudinga iszweržta no spēku gamtos žiamė szendien maitina

daugiaus gywentuju ne kaip yra wisa lietuwiszka tauta; o mēstai yra turtingesni ne kaip tokioj gigantiszkoj Rusijoje. Argi newerta yra priesz tokius darbus nulenkti galwa? Mės kagi padarėme? Netiktai nekariaujame priesz gamtos pajegas, o ir nežinome, ka jos mums gali duoti; nežinome, kokie yra turtai musu žiamės, neturime nei jokio geologiszko žiamlapio. Zinome tiktai, kad yra durpos, o apie kitus žiamės turtus nei jokio supratimo neturime, nors ir isz durpu tiktai laukininkai nauda sau daro kurendama jas. Durpos netiktai ant kurimo gali buti apwerstos. Isz durpu isztraukia dirbtuwas, parafina, daro trupinius dėl dezinfekcijos, kaip mėsza ant lauku iszweža, o ir daro pukus wietoje watos dėl apriszimo žaidzu szpitalėse kaipo daigtus geriaus gydancziuos žaidzas. Wiszakio Rudoje buwo ne per senėi dirbtuwė geležies isz wietinės rudos, isz kurios dirbdawo noragus; kodėl jos szendien nėra, asz nežinau; ar rudos ne buwo ar kitokia priežastis ja uždarė. Tolaus bus.

Apie AUGINIMA.

Raszlas J. S. Kuokszcziu.

XVII.

Taip yra ir su paprastais moteriszkais darbais kaip kad su anais mokintais. Ne i tai reikia žiurėti, kad darbininku yra moteriszke; moteriszke gali kožna darba, kuri nori, taip pat gerai nuweikti kaip kad ir vyrui, jeigu tiktai jos yra tam tikrai augintos no pat mažumos kaip kad waikai Berots mergoms kupetuojasi daugybės painiu, reikia pargalėti senus prietarus, reikia pakelti apjuoka, o juk ir neapkanta wyru! Bet jau moters parodė, kad jos tai gali. Maž kuone nerastum nei wieno amato, kur nedirbtu moters, labiausei Amerikoje. Czia yra kuningės, kurios no ambonos taip pat kaip kad wyriszkas kuningas iszpiktžodziuoja praskaltusia duszaite; daug rasi moteriszku daktaru, adwokatū ir notaru; prekystėje ir pramonėje newiena moteriszke užsipelnė garbu warda. Wyresnybiszkuose urėduos, pacztoje ir telegrafijoje, juk ir palicijoje randamo moteriszkus urėdininkus. Zodžiu sakant, i koki amata nežwiltgertumėme, wisur rastumėme ar daug ar maž moteriszkuju. Prie kapitalistiszko iszdarbawimo gaiszta pasiturintieji, už tai neužiłgo nebegalės buti nei sznekos apie ana „sumaziniama moteriszko darbo“, nės wisos moters turės dirbti, jeigu norės gywenti. Už tai jau dabar dėl pelno musu dukteri turime augancziuos mergaitėms sznekėti ir ikalbinėti, kad jos amate, koki apsrenka, kiek galėdamos tobulintuosi. Jos neturi užaugti mislyje, kad tas darbas yra tik prowizoriszkas, laikiszkas, ir pasibaigs joms isztekėjus, bet kad jos ir isztekėjusios wartytu sawo amata tolaus, jeigu ju naminės pareigos tai pawelyja. Bet drauge mės turime dar joms moksluose tebesant igraudenti, kad ir jos taip pat yra žmogiszka esybe kaip ir waikai, kad wisi žmonės yra lygus, idant jos žengdamos i gywenima nesimislytu esancziuos žiamesnios už sawo wyriszkus sandarbininkus ir nedirbtu už mažesne kalba. Kad toks auginimas, toks supratimas lygybės tiesu abieju lycziu bus wisatinai pasiplatinias, tuomet tai mums bus daigtu negirdėtu, jog žmonės už tai, kad jie yra moteriszkos lyties, blogiaus yra apmokami ne kad žmonės, kurie isz netycziu yrr wyriszkos lyties, taip pat kaip kad szendien „darbo dawėjas“ dirbtuwėje kad pasakytu sawo wyriszkiems darbininkams: wisi darbininkai, kurie turi geltonus plaukus, gaus tik puse algos, o tie, kurie turi juodus plaukus, ims pilna algą.

XVIII.

Dabar pažwėlgkiamė i sutuoktuwes (ženyba), kaip jos iszweizdėtu auginant merges apraszytu budu. Klausiant, kaip szendien susituokia (ženyjasi), atsako: isz meilės. Bet ar ta meilė nėra tik jawirszutine paroda, kuomet isz tiesu priežastimi sutuoktuwiu yra pelnas laukiamas isz susituokimo. Tai pritinka prie wyru ir moteriszkiu tarp wargszu ir didžtureziū. O wienok moteriszke toje medžionėje pelningu sutuoktuwiu praszcziaus iszeina ne kad wyriszkiis, labiausei už tai, kad wyriszkiis draugijoje ir walstijoje naudoja wisas tiesas, kuomet moteriszke yra be tiesos, daigtas, pardawinis; rytu žiamėse tėwai, duodami dukteri wyru in paczias, gauna iszderėta skaitlu karwiu, o pas jaukias tautas antraip: wyras atimdamas no tėwu taip nereikalinga daigta, kokiū pasirodo merga, ir darydamas ja sawo paczia gauna dar piningu. Teisybe sakant tai yra gana logikiszka; nės mergės prie musgadyniszko auginimo yra tėwams sunkumu, kadangi jos nors ir dirbdamos jiems daugiaus kasztuoja ne kad uždirda. O tarp ponpałaikiu yra ženklū nužiaminimo, jeigu duktė dirba darbus užmokamus, už taigi gražus drabužei, skrybėlės, ap kaklės, pirsztinėlės, kaspina i daugybė nėknėkiu, kokius mėgia modės žmona, labai daug kasztuoja, nesznekant jau apie diemantis ir perlus, teatra ir pokilus, kelones ir maudynes. Pirm isztekėjimo wiska apmokėjo tėwas, o po sutuoktuwiu turi tai daryti wyras kaip kad wargszas rupinasi apie walgi, aptaisa ir buweine sawo žmonos. Už tai pats pasidaro nēwa kokiū ponu tame sandore. Ir taip i tai žiuri istatymai. O tai ir neinstabu, nės tie instatymai, kokius mės turime, yra padaryti wyru, o tie tai ir paradė, kad pagal istatyma wyras butu ponu. Jeigu mės turėdami tokia nomone apie lyguma tiesu

pažvelgtumėme in iwairius istatymus, atsineszanczius wyrop ir jo ponystės sutuoktuwėse, tai jie jau dabar mums taip iszrodo bjaurei kaip kad szendien wisam swėtui anie XVI amžyje priesz raganas iszduoti istatymai.

O kad wisos mergaitės taip bus augintos, jog jos wisai atsiduos wianam amatui, kaip kad dabar daro waikai; kad jos tuomi iszmoks stowėti ant sawo koju; ir kad jos priegtam polytikiskzakai lygei stowės su wyru, taigi turės darbyweiksle ir kanczweiksle tiesa skyrimuose, tuomet jos nebebus pardawiniu ar pirkiniau, prisiuolomu wyrams, tuomet jos bus žmonomis. Kad tokios mergės susituokia su wyru, tuomet no ju skrenda szalin ana begėdystė, buk jos nutekėjo už wyro dēlo, kad jis jas maitintu ir apruintu — tuomet tai isz tikro wiena tik meilė liks taisytoja sutuoktuwiu, neweidmainiuota, bet tikra ir skaisti meilė. Tokiuose susituokimuose nėra barnio nei neapkantos, dēl tokiu sutuoktuwiu nereikia nei istatymu apie perskirtuwes. Tuomet ne reikės iszmislinėti koru dēl muszėju moters, o užmuszimas wyro arba paczios nebus galimu daigtu. Ir waikai gemp isz tokiu pajieszkotinu sutuoktuwiu turėdami gerus paweikslus taps gerais žmonėmis. Isz tokios tai mēdegos musu ipėdinei suręs musu lūkėta ateitės walstija, kur nebus nei ponu nei prispaustuju. Tuomet bus wisi žmonės lygus ir laiswus.

XIX.

Jean Paul'is raszo: „Jeigu gerai auginote waikus, jusu waikai wisumet pažins jus. Nėkuomet, nėkuomet waikas neužmirszo sawo motynos ji walingai ir gerai auginusios. Ant mėlynu kaŋnu tamsios kudikystės, i kuriuos mės amžinai nusikreipiame ir žiurime, stowi ir motynos, kurios no ten mums parodė gywenima ir tik palaimincziausiam laike galėtu buti užmirszta szilezciausioji szirdis. Jeigu jus, moters, norite buti labai mylimos ir gana ilgai, iki myriotonu, tai bukite motynos sawo waiku“. — Teisybė, musu gadyne reikalauja nomoningu, geru motynu, atsiduodancziu su meile ir stropumu auginimui waiku. Nei koki itekmė n'yra taip pažymi, taip swarbi ir taip laidi i dwase ir szirdi waiku kaip kad itekmė motynos no pat jaunui dienu.

Bet ir to negana. O ko-gi dar reikėtu?

Napoleonas wiena syki tarė i garsiaja užweizdėtoja Institutu Ecouen'o mēste, p. Campon: „Seni budai auginimo yra nėko newerti? Ko gi mums reikia, idant jaunuomenė Prancuzijos turėtu gera auginima?“ Motynu reikia atsilie. pė p. Campen. Cēsorius nusistebėjo isz tokio atsakymo. „Zodžiu sakant mums reikia buklo auginimo“. Auginant kudikius ir waikus jau mės padawėme augszcziaus tam tikrus bukklus [metodas]. Bet reikia auginti dar ir augusiuosius žmones! Jums tai yra istabu!

Sakysite, kad augusi žmogus augina pati draugija ji korodama sudu už nusižengimus. Nėkuriuose daigtuose korojimas gali ir buti geru pamokslu. Nesenei skaicziau, kad po to, kaip Baltimorės mēste yra iwestas pliekimas wyru per suda už muszima sawo pacziu, skaitlus skriaustuju sumaszinias, regimai kad daugumas sawo kersztinguma priesz draugelka sulauko prisibijodami gauti plėgos akyse wiso swėto. Bet tokiame auginime yra lengwu peržengtie rubežiu. Korojimas myriu, nors ir už žmogžudystės, neiszsigali iszgelbėti daugybe nelaimingu no prasižengimo. Mės czia Suwienuotose Walstijose bewaik kas diena skaitome laikraszcziuose apie taip tankias žmogžudystes!

Auginimas dar turi eiti ir kitais keleis; o tais yra draugystės. Imkiamė tuoju paweiksła. Zmonės glaudžiasi in daigta, padaro walstijas, dēlo kad taip gali tapti laimingesni. O wienok wyrai moteriszkasias iszmeta isz walstijos, liepdami joms prigulėti tik prie pasilinksmimimo ir pasiszokimo draugyszcziu. Ir dēlo iszrado priežastis: buk moters neturinczios gabumo, tam tikru ipatybiu, kad laikytu drauge su wyrais styra walstijos. Suprantamas tai yra daigtas, kad per tiek amžiu moters augintos tiktai dēl namu ir augszcziausei dēl 'suigu', sawo gabumu walstijos gywenime neiszsitaisė; o už tai ir prietas, kad jos buk neturinczios tam tikro gabumo yra nėkingas, taip lyginai kaip ir ans reikalauwima, kad kas nors mokintuosi plaukyti neeidamas in wandeni. Sulyginimas moteru tiesose turi iwykti ne tik tiesose balsawimo, bet ir galės iszrenkamumo. Moters yra iszlaikancziuoju gawalu draugijos, o wyrai kowojancziu, pramoniuojancziu ir ardancziu. Už tai moteriszkkē walstijoje neduotu iszardyti to, kas yra nauilingu, iki nebutu i to wieta galima ka naudingosni padėti. Iszlaikymas, pajieszkojimas naudingumo, mažiausias mētymas szalin pajiegu, turto saugojimas, teisingas wedimas rokundu — o tai ka atnesz prisidėjimas moteru prie reikalu walstijos. O kad dabar moters n'yra prileidžiamos prie walstijos reikalu, ka jos turi daryti? Jos turi susiglausti i draugystes, jos turi sawo tarpe nesubrendusius sanarius isztobulinti, pagerinti, ir rasztu ir gywu zodžiu turi platinėti sawo idėjas, sawo jieszkinius, ir pargalėti wyru waldyma. Ir tai wis igywendinti ir ikunyti yra moteriszkuju užduote, ir kad jos jau iszpidys, tai bus ju nēmarus užpeinas ir geriansia paroda ju gabumo. Dar ir kita idėja turi moters suprasti: jos tegul tampa kiek dalima laimingos, idant ir kitus laimingais padarytu. O czia reikia panaikinti wisus istatymus, kurie waržo

susituokima ir prietiki lyeziu ir pargalėti wisus prietas, kurie szendien sawyje uždaro lytis. Žaimė yra galima tik po plynu dangumi waldybės. Istatymai sutuoktuwiu ir lyties, papratimai ir prietas, kurie tankei yra nemilaszirdingesni už pacziu istatymus, buwo tada reikalingi, kada geista žmogus augszcziaus palaipinti, o labiausie prisitaisant baltajai weislei žmoniui ant pargalėjimo kitu weislu waldymė swėto. O tam apwaldymui swėto per baltuosius iwykus tie istatymai, prietas ir paproczei pasidarė kluczia gerėjime žmoniui. Kita sartz reikėjo moteri apginti no žiauraus wyro, ir istatymai ir paproczei ja gyniojo; o dabar jau nog senie tie istatymai ardo laime moters. Kad wisas gywenimas po sutuoktuwiu yra istatymu izwelgiamas ir sudawadyjamas, moters žmogysta nyksta, moteris pasidaro wergu ir prastoja tiesu, o per tai atsirado taip baisus gosłumas ir pasileidimas swėto, ko gali be anu istatymu nebutumėme susilaukia. Szendien moteris reikalauja daugiaus walnybės ne kad wyras. — Ir ta walnybe moters igys tik wien eidamos i daigta, darydamos sutarimus, jieszkodamos sawo teisybiu.

Duosiu kita wēl paweiksła. Szendien kada kožnas rupinasi apie iszdarbawima pagal sawo matyma, kada iszdarbinė manta yra rankose ne walstijos, o tik žmoniui pawienam, per weiklybe mainu, turgaus, atėjo draugija ant to, kad wieni pasidarė waldytojeis tukstancziu, t. e. sutraukė i sawo rankas, nesijuntant darbininkui, netik atlyginima už medega, bet ima ir palukius už sawo turta, o kiti nėko daugiaus neturi kaip sawo kuna sawia paczius, ir eina pasiduoti aniems didžturecziams už alga. Kadangi ukė yra wedama be sudawadyjimo, be aprokawimo to, kiek draugija gali suwartoti priskirtame czėse, darbininkas turi ir ilgai nės no 8 iki 14 adynu, dirbti ir wēl daug wargo kentėti, kada pareina dienos kritiszkos, kada prisipildžius turgui jo padarytais weikalais apsistoja dirbusios dirbtuwės. Wargas juomi tolyn, juo eina piktyti; ir toks szendieniszkos draugijiszkos ukes nepastowumas eina per wisa swėta. Kryzys lanko wiena walstija po kitos. Darbininku gywenimas kas kartas tampa nepakeltinesnis Wokietijoje, Anglijoje, Prancuzijoje, Suwienuotose Walstijose ir kitur. Didžtureczė, bijodami draugijiszku permainu, kur jie taptu darbininkais kaip ir wisa draugija, leidžia asztrius istatymus priesz darbininkus, arba wēl siunczia wargdieni už juriu mariu jieszkoti laimės... Bet nėko tai nepagelbės kaip ir anie ant trum. po czėso pakėlimai akczyziu ant iwežamaju isz swetur nuoweikalu. Ir kokios czia gydyklos reikia? Kas perkims ta draugijiszkkaji keimari? Atsakymas trumpas: susiwienuosieji darbininkai. Darbininkai wienybeje — moters ir wyrai — pasikėls priesz szendieniszkkaji pawieniszka ukawima, o itaisys fedeacijas su iszdarbininiu turtu. Wisi pasidarys daugtureczis ir wisi bus darbininkais. Lygybė ir teisingumas wisur bus žymu. Ir mokinimas tuomet bus wisatinis: nebus wieni mokslininkai atsitraukia sawo mislymis toli no draugijos, kaip szendien yra: ne jie wieni jaus pasigėrėjima isz mokslu ir dailos, bet jaus wisa draugija, wisa žmonystė per tai, kad sutrumpėjun czėsnui darbo ir palengwėjus darbui per pasiplatinima geriansiu irankiu ir padaryniu kožnas žmogus turės walna walanda dēl sužmonėjimo, apsiszwietimo ir pasigėrėjimo weikalais dailos. Taigi žmonystė isigaus i turta, i mokslu, džiaugsiesi teisingumu ir lygybe, regės žmones sawo pareigas pildant — bet kada? tada tiktai, kada darbininkai susiwienuodami tarp sawias platin ateitės jieszkinius, draugijos permainas iszguldinės wieni kitiems, kokios turi buti darytos dēl laimės wisu. Draugystės ir rasztas, wienybė ir zodis lupinis bei rasztiszkas turi buti mokslawiete dēl kiekwieno, ir tokia mokslawiete g wenime žmogus pereidamas jausiesi bent tikrai esas žmogumi, pasidžiaugs jam gamtos suteiktis gabumais.

Taigi matome, kad auginimas ir draugijoje nesilauna dēl žmogaus iszėjusio isz jaunystės metu. Tik tegul kožnas tu auginimo bukklus perima, ir tegul kožnas no sawias sawo szapeli pridėda prie darbo daromo dēl žmonybės ir sulyginimo lyeziu ir tuomu — ir weik, labai weik susilauksime laimingos gadynės kožnas dēl sawias. Bet laimė pareis kožnam per wisus, ir wisiems per nožna.

Galas.

SZWIESA.

[Pabaiga.]

Szwiesos persilaužimas. Szwiesos spindulei isz wieno daigto, tegul wandenio, ineidami i kita daigta, tegul ora, persilaužia. Ta galime isz to numanyti, jog lazda i wandeni ikiszta, nors ji no to neperlužta, bet iszszirodo mums pagal pawirszu wandenio perlužusi ir i wandenio pawirszu iszszikėlusi. Tas gi paeina no to, jog spindulei, tegul no galo lazdos, isz wandenio eidami i ora pagal wandenio pawirszu persilaužia, labiaus i szu paskutini pasilenkdami ir akimi atsiekus paskiaus iszrodo, buk tai jie esa iszėja isz wietos padėtos tēkmėje paskutiniu spindulu, truputi augszczelaus. Tas taip pat mums rodo, dēlko upės yra ant pažiuos mažiaus gilos ne kad isz teisybės, nės spindulu persilaužimas ant pažiuos pakela ju dugna augsztyn.

Szwiesos iszszkyrimas. Tas atsitikimas, jog szwiesos spindulei isz wieno daigto i kita ineidami persilaužia, duoda mums gale parodyti, jog balta saulės szwiesa yra, taip sakant, maiszalas isz sziu 7 spalwu (farbu): raudono, oranžinio, gėltono, žalo, mėlyno, indiginio ir fijolėtinio. Ta galime parodyti paemia stikline prizma, kuri prilygsta stiklam ant bažnyczios žibintuwu kobantisms, ir serleidia per ja drika arba ryszeli saulės spindulu. Mės jau žinojome, jog spindulei isz oro i stikla ineidami persilaužia, tai wiena syki, kita gisyki jie persilaužsz isz stiklo i ora ineidami tolesniamė kele. Tokiu budu spindulei bus atkreipti no pirmutinės sawo tēkmės. Negana to, spindulei prizmoje newienoda kela turi perbėgti; tie, kurie yra arczijos pado, bus stikle ilgiaus, ne kad tie, kurie yra pagal jos nugara, ir to užtenka, idant jie newienu kartu isz prizmos iszeidami numestu ant prieszais pastatytos lentelės gražia, tarsi laumės juosta, sudėta isz augszcziaus paminėtu, aiszkei matomuju 7 spalwu, isz kuriu randonasis bus apaczioje, o kiti eis toje pat eilėje augsztyn, kap pirmiaus buwo pasakya, ir pasi- baigs fijolėtine spalwa. Tai yra taip wadinamas saules spektras.

Isz to mės matome, jog saulės szwiesa gali buti iszskirta i 7 kitas spalwas. Bet taip pat nesunku parodyti, jogei sudedant tas wisas spalwas i wiena wieta, taip sakant juos sumaszant, mės apturėsime wēl balta szwiesa. Tas darosi sziuomi budu: isz gana storos popėros esti iszpjautas ratas; ta rata paskiaus kryžmais padalina i 4 lygias dalis; tolau kožna isz tu 4 dalu yra padalyta i nelygias 7 dalis, ir tai pagal ta, kaip nelygumas spalwu eina saulės spektre ir paskui tos dalys tumpa atsakanczei nuspalwintos, tai yra raudonaj oranžinei, gėltonaj, žalei, mėlynaj, indigo ir fijolėtinei. Ant galo ta popėrini rateli prie aszelės pradėdame sukėti szu paskutine. Kol dar sukame isz lengwo, tai wisas spalwas regime skyrimai, bet pradėja umai sukėti mės pamatome, jog spalwos prapuola, ir mės wietoje rainuoto rato matome balta rata sukantiesi. Tas gi paeina isz spalwu susimaszimo, ir ta galime sznap iszreiksztu: jus atsimenate, jog paėmus ka tik užgesyta szakali ir dar su anglimi žerinczia jeigu jus ji pradėdate sukėti, tai matote, jog aplink jusu pasidaro ugninis ratas, tarsi kad kožnoje wietoje butu anglis. Tas gi no to paeina, jog jusu akys ir smagens ant nekurios dalies sekundos užlaiko atsiminima matyto daigto, ir jeigu daigtas atgal i ta patczia wieta sugryžta pirmiaus prazuwimo to atsiminimo, tai mums iszszirodys, jog mes ji nolatai kožnoj wietoje matome. Taip ir czia su spalwomis. Musu akyse ir smagenyse smagei sakant pasidaro atsiminimas 7 paminėtu spalwu ratu, ir tie wisi atsiminimai wienamė laike iwykdami pridengia wieni kitus, susimaszio ir duoda wiena balta spalwa.

Łavmės juosta. Kaip stiklo prizma saulės szwiesa iszskiria, ta pat daro ir nekurie kiti daigtai, ir tarp tu paskutiniu turime wandeni priminti. Saules spindulei taip pat esti iszskiriami apskritais wandens laszeleis. Kas isz musu nėra matias, kaip po lytaus saulės spindulei pereidami per laszus wandenio ant medžiu kybanzczius nudaro sziuos paskutinius taip, jog dalis ju yra mėlyna, dalis gėltona ir dalis raudona. Tas paeina no iszsziskyrimo saulės szwiesos per wandenio laszeli pereinanczios. Jeigu czia mės nematome wisu 7 spalwu, tai tiktai dēlo, jog kitas spalwos paeina no sziu triju swarbesniu.

Zinodami ta mės lengwei suprasime, isz kur ant dangaus randasi laumės juosta. Nės tegul taip atsitinka, jog mums nekuriuje wietoje stowint isz wienos pusės mės turėsime saule, o isz kitos gant gerame atstogume nō musu lietui. Atsigręžkiamė szu paskutini taip, jog saulė butu musu užpakalyje. Tada saulės spindulei i wisas puses eidami atsiekia taip pat ir laszus lytaus augszcziaus paminėto. Puolimas lytaus taip yra mažas palyginant su szwiesos greitumu, jog galima yra manyti, kad laszai lytaus laike nekurios dalies sekundos ant wietos stowi, nesijudina. Tada gi tegul saulės spindulei ineina i nekuri lasza; ineidami in ten jie persilaužia ir tolesniamė kele sutinka antra laszo puse, kuri kaip žinome yra apskriti, czia dalis tu spindulu iszeina per antra puse laszo pawirszio i ora i eina tolaus, ir tu mės spindulu nematome, o kita dalis paminėtu spindulu atsimuszdamo no tos pusės laszo pawirszio, kuri yra tolaus no musu, gayžta atgal ir atsiekia musu aki. Spindulei budami perlaužti, syki i laszeli ineidami, syki isz jo iszeidami, ir toje kelonėje iszskirti mums pasirodys kaipo mažas ruoželis, raudonai isz apaczios nudarytas, widuryje gėltonas ir isz wirszaus mėlynas. Tarp tu 3 swarbiausiu spalwu bus ir kiti 4 augszcziaus, kalbant apie saulės spektra, priminėti. Dabar jeigut atsimsinsime tai, jog matytas ruozelis pasididins, juomi daugiaus bus laszu, kur uose spindulei persilaužsz, ir jo dēl apturėjimo szwiesos iszskyrimo reikia, idant prigulinczei spindulei pułtu ant daigto, kurs turi juos iszskirti, tuomet suprasime, dēlko laumės juosta yra plati ir eina pagal rata, nės tiktai tame padėjime laszai turi ipatybe szwiesos iszskyrimo. Mės pirmiaus esame pasakia, jog isz wienos pusės turime saule, o isz kitos lytu. Wietoje saulės gali buti paimta dienos szwiesa no saulės paeinanti, o wietoje lytaus gali buti paimti tie smulkus wandenio laszėlu-

kai, kurie lietui nulijus ore atsilieka.

Newienodumas spalvų daigtu. Mės žinome, jog newis; daigtai turi wienoda spalwa: taip wieni daigtai raudoni, kiti balti, o wél kiti geltoni ir tt. Mokinti žmonės t dalyka taip iszreiskia: jie sako, jeigu mums auksas rodosi geltonu, tai tas no to paeina, kad aukso pawirszis atmusza tiktai geltonaja dali saulės spindulu, o kitas 6 dalis spindulu, i kurias jie gali buti iszskirti, jis sawyje užturi; taip, jeigu mės matome, jog nekuriš stiklas yra raudonas, ta no to paeina, jog paimtasis stiklas leidžia iki musu ateiti tiktai raudonajei dalei spindulu, kitas dalis sawyje paturė damas; daigtas baltas wienodai iki musu atmusza wisas dalis, isz kuriu szwiesa susideda. Jeigu saulė nusileidama mums iszsirodo raudona, tai dėlto, kad jos spindulei eidami pagal žiame turi pereiti per didesni oro guoli mus atsiekiant ne kad tada, kada ji buwo pietuose. Orui gi labiaus perleidžiant raudonasis dalis saulės spindulu ne kad kitas yra aiszku, jog juo oro guolis bus didesnis dėl spindulu perbėgimo, juo tas newienodumas labiaus bus matomas ir juo i pawakare saulė mums iszsirodys raudonesnė. Matomas saulės pasididindimas jai nusileidžiant paeina no to, jog jai pagal žiame esani mės galime jos diduma palyginti su daigtais ant žiamės stowinczeis, kuomet pietuose to negalime padaryti. Tai tadu akiu czia yra wylus, nės saulės didumas wisumet yra wienas ir tas pats; jos gi no musu atstogumas laike wienos dienos taip pat gali buti palaikytas už neatsimainanti. P. Nėrys.

Tąsa mokesniu sanariu L. B. Draugystės.

W. Pantieinius	2 dor.	M. Brazys	2 dor.
J. Segiawyczius	2,,	A. Stacziokas	2,,
K. Baltrukonis	1 ,,	J. Biazgėla	1 ,,
J. Kulboka	1 ,,	W. Czupkewyczius	2 ,,
W. Waisznys	2 ,,	A. Szėmis	2 ,,
S. Dilginis	2 ,,	W. Zalnėraitis	2 ,,
B. Dowydawyczius	1 ,,	J. Jankaukas	1 ,,
M. Sławinskas	0.50	M. Wilkaitis	1 ,,
A. Dubaukas	1 ,,	A. Jurgelaitis	1 ,,
J. Benderawyczius	1 ,,	W. Mockaitis	1 ,,
M. Will	1 ,,	S. Rauliczkas	1 ,,
W. Senkus	2 ,,	J. Waisznys	2 ,,
S. Kolyta	2 ,,	A. Balsys	3 ,,
J. Mockewyczius	1 dor.	K. Bielauckas	1 dor.
J. Zlotorzynskis	1 ,,	Kn. A. Warnagiris	2 ,,
J. Kulikauckas	2 ,,	J. Łaimuntawyczius	1 ,,
J. Pudžiuwėlis	2 ,,	A. Martiszius	1 ,,
J. Adams	1 ,,	J. Kilikewyczius	1 ,,
A. Mikalauckas	1 ,,	J. Ulczinskas	1 ,,
J. Milauckas	2 ,,	J. Jokubaitis	1 ,,
Ona Anskaitėnė	2.50	S. Kudžma	1 ,,
W. Zmuida	2.50	R. Palkaukas	1.25
A. Kazlauckas	1 ,,		

Atsiradus mokintiesniu broliu pasiliko galima Naujame Jorke laikyti moksliszkus praneszimus tankiaus ne kad pirma, už taigi Draugystė L. Balso no szio sykio atliks sawo susirinkimus kožna nedėldieni; i tuos susirinkimus yra užpraszomi wisi lietuwinkai, wyrai ir moters, be jokio skirtumo, wisi, kurie negalėdami skaityti kningu szikiomis dienomis nei szwentomis, reikalingiausias žinias dėl kožno žmogaus gywenanczio draugijoje. Berots ir praneszėju pajiegos neyra per didelės, bet nors ju norai tegul nebuna pakenkinti. Praneszimai taip sutaikinti, jog klausytojei kožna nedėldieni wis gaus naujas žinias, bet sistematiszkai susikabinusias su pereitu szwentdieniu mokslu, taip kad ant galo klausytojas matysiesi turias reikalinga apsta žiniu isz istoriszkai draugijiszkų, raszlawos ir gamtos mokslu. Yra galima tikėtiesi, jog tokius susirinkimus musu brolei noringai lankys ir isz ju kiek manydami pasinaudos. O susirinkimai bus atliekami ant Rivington st. No 16 lygei ant szesziu wakare yra susirinkimai atidaromi.

ZINIOS.

Maskolija. Ne per senei toks atsitikimas buwo su caru Aleksandra III. Jis buwo nuwaziawias ant aplanku pas Danijos karalu. Gywendamas pilyje Fredensborg jis mėgė pasiwaiksztinėti su sawo sunumi ir eidawo apsitaisias ciwiliszkai. Wiena diena kada jis prisiartino prie artimos girės wienu sykiu iszgirdo trenksma, ir szuwis krito i cara; perimtas skausmo jis pakrito ant žiamės. Sužeidimas szone nebuwo per didelis, nės zėgorėlis sulaukė kulka. Nors apie tai tyła tapė užlaikyta, wienok gandas netruko pasipratinti. Regimai, kad ir caras negaus ilgai gywenti...

Warszawoje nihilistai tapė suspausti 2 d. spalnio mėnesio: 40 žmonu palicija suėmė; tuos jaunus žmones, tarp kuriu yra keli profesorei ir moters, dwiguba sargyba apstati nuwarė i citadele. Mėste yra didelis sujudimas isz tos

priežasties.

Musu brolei latwei turėjo pirma su wokieczais už sawo kalba kariauti, dabar ir maskolus prispaudė juos, o podraug ir Latwyjoje gywenan žius wokieczius reikalawamas, idant wisoje Baltijoje reikaluose sudo ar kitokkiuose atsitikimkose wartotu maskoliszka kalba. Patuolauk musu brolei latwei galėjo ir sude apsieiti su sawo kalba, o dabar prakeiktas maskolus ir jiems atėmė ta tiesa. Ir nedywai, kad i tyrionis szaudo.

Danija. 21 d. spalio mėnesio tapė szautas minystras Danijos Estrupas už tai, kad jis gelbti karalui stoti priesz nora žmoniu. O szowė i ji statytojas rasztu Ramussen, bet wiena kulka atsikorė i guzika, o kita pralėkė pro szali. Szowėjas tapė suimtas, ale žmonės yra didelame susiburime, taip kad wyresnybė taisosi užbėgti koki pamiszima.

Serbija labai pykinasi su Bulgaryja. Bulgaryja taisosi in waina, jos laiwus sulaukė Maskolija ant Dunojaus upės; ir nors Bulgarijos karalus Aleksandra apsigarsino, buk jis pasiduodans walei Aurypos walstiju, wienok apsiszarwawimas yra labai skubinamas. Anglija ryžosi Rumėlyja ir Konstantinopoli apginti no isimaiszymo swetimu walstiju. Anglijos ir Wokietijos stanga kersztuojanczias walstijas sutaikinti nepasisekė. Bulgarija nenori Serbijai nei kasnelo žiamės atiduoti, ir yra laukiamas kožna walanda apgarsinimas wainos.

Turkija. Ant sašos Krėtos kiło pamiszimas, Turkija ten nusiuntė kariszka laiwą Iskenden wardu.

Turkija neketina be pawelyjimo Auropos walstiju siust waiska i rytine Rumėlyja; wienok jos atsiszaukimas ir insigriowimas Serbijos yra labai rustus, ir gali pareiti i labai didelę ugni.

Mėste Konstantinopolyje yra tiek gywentoju: turku 394.910 [moteru 179.581], graiku 152.741 (moteru 60.937), armėnu 149.590 [moteru 65.720], žydu 44.361 (moteru 21.967), kataliku 6442 (moteru 3223), bulgaru 4377 (moteru 400), protestontu armėnu 819 [moteru 331], lotynu 1082 (554 moters), swetimu pIdonu 129.243 (moteru 28.038), isz wiso 871.562 gywentoju, taap kuriu 364.751 moteru.

Kolėros liga Szpanijoje ir Sicilijoje ėmė mažintiesi; ta liga mat nemėgia žiurbaus ir szalto oro; i žiema ji wisai pasilaus.

Anglija turi Indijose darba. Birnos karalus Thibau pasikėlė priesz Anglija, kuri žada ji nusodinti no sosto. Sunkei eina tam karalui, kadangi gentės jam mokėjusios duoni, pasikėlė priesz ji ir žieminėje dalyje Birnos jau kelis mėstus iszdegino. Isz Anglijos i Indija bus tuojau 10 milijonu patronu ir 10 tukstancziu szauanancziu ginklu.

Suwienuotos Walstijos. Moteru draugystės perdėtinė Lilija Blake, No 144 rytinės 44 ulyczioje, iszleidė paszaukima i moteris mėsto Naujo Jorko, kad jos skyrimuose szio rudens butinai paduotu sawo balsus. O bus iszskiriami gowernoras, wice-gowernoras, walstijos senatorei, sanarei assemblės ir dang kitu swarbiu urėdininku, Duok Diewe, kad moterims iwyktu ant galo galo pramuszti užtaisytus joms takiszius.

Iwaziuojant i Naujo Jorko uosta pas Hell Gate (Pragaro Wartai) buwo labai didelė uola Elood Rock, labai paojinga dėl laiwu. Kelis metus inžinėrei darbawosi, kad taja uola iszplaiszinti. 10 d. szito mėnesio tapė darbas užbaigtas ir uola sudraskyta. 200.000 žiurowu buwo prie to atsitikimo Wandens didelis gaolis tapė iszmetas i ora ant 150 pėdu ir po mėstu žiamė sudrebėjo. Dabar jau uola isznyko ir paojei tiek szimtu metu prazuwo. Dėl to dalyko buwo suwartota swaru dynamyto ir parako.

Nesenei Naujame Jorke mirė kardinołas ir dabar eina gandas, bukarki wyskupas Baltimorės užimsias ta urėda.

Susirinkimas L. B. Draugystės iszrinko i kolektoarius prenumeratos: W. Džiankaucka, W. Matulewyczius, M. Teresewyczius, J. Kunicka, J. Jokubaitis.

No draugystės Lietuwiszkojo Balso.

Kožnas skajtytojas Liet. Balso jau galėjo ajszkej supras ti norus draugystės. Draugystė sawo paszaukimą priderin czej pilydyti gules tik tada, kada ja skajtytojei parems pinigais. Nedidelis yra dajgtas kožnam užsimokėi ant metr du dorėlus; nej wienas nepajus tusztuma kieszėnės atidawias ta dowana dėl naudos Lietuwaj. Už taj draugystė L. Balso mejlingaj užpraszo, idant brolej pasirupintu užmokėti i jos kasa ta nedideli mokesti. Wieno pajiegos czia nėko newejks Draugystė isz sawo pusės daro kiek galėdama, tegul ir kožnas lietuwinkas atlieka sawo tautiszka parejga. Wienybė duos mums stiprybe. KOMITETAS L. B. D.

APGARSINIMAJ.

W. JABLONSKIO

Lietuwiszkas Salunas
czia rasi biljarda, atsigėrsi wynuczio, szalto aluczio ir užsi-
rukytu gausi skanu cigarėli.
34 Hester street Naujame Jorke.

LIETUWININKAJ PAS LIETUWININKA!

Rasite szalto ir gero alaus skanawus wyno ir likieriu mano salu-
ne; tajpgi ir biljarda.
262 East Broadway. Naujas Jorkas.
Jonas Butkauckas

PIUS PASIACKAS

tikras agentas Singers Co siuwimo maszinu.

Lietuwinkaj noredami gauti maszinas tajp kriaucziszkas kajp ir del namu darbo, praszau, atsiszaukkite ing mania, o wisados pigiau pirksite. Gywenu: 68 Forsyth str. N. Y.
Office 34 Union Square, N. Y.

Redysteje Liet. Balso yra galima pirkti tas kningas:

AUSZROS KALENDORIUS ANT 1885 METU --- 35.
TEWYNAJNIU GIESME WYTURIO --- 15 c.
AUSZRA ANT WISU METU --- \$ 2.00
AUSZROS KALENDORIUS ANT 1884 M. --- 25 c.
OSZKABALU DAJNOS --- 25 c.
LIETUWISZKAS SZIUPINYS 15 c.
DRAZDAUSKO SWIETISZKOS IR SZWENTOS GIESMES - 15 c
MIGLOWAROS DAJNOS --- 25 c.
KNINGOS TEJSYBIU --- 25 c.
NERIO PAMOKSLAJ APIE GASPADORISTE --- 25 c.

Auszra už 1883 ir 84 po pusantro dorėlo.

Zirgas ir waikas, wistariszkai arkeologiszkas isztyrinėjimas Jono Basanawyczius. 1885. --- tiktai 25 c.

Didelė krautuwė nauju drapanu krome M. GOLDSZTEJNO,
26 South Main Street Shenandoah Pa.

Mano taworaj yra wisi nauji, o prekia pigiausia; taworaj yra iszkloti ant stalu, ir kožnas juos gali apžwalgyti be pagalbos parduodancziojo. Musu krome nėko negalima yra nuderėti, nės neužsiszaukiamė nėko per wirszu. Už sawo tawora ranczyju. M. Goldsztejnus.

Naujas drabužiu kromas L. GOLDINO,

19 South Main Street Shenandoah Pa.

Didelė krautuwė marszkininiu, skrybėlu, dziegorėlu, len-
ciugėlu; drapanos wajku ir wyru. Už gera tawora prekia
pigiausia. O jejgu butu kur taworas negeras, asz už ji gra-
žinsiu pinigung atgal, kad bus taworas man sugražintas.
L. Goldinas.

MAJNERIU SALUNAS.

Darbininkaj noredami gauti darba anglakasyklose gaus
gera roda pas mania. Łajkau alaus, likieriu ir wynu.
Lietuwinkaj gali gauti nakwyne.

JONAS MATULEWYCZIUS.
Shenandoah Pa East Centre street,